

N:o 112.

Ank. till Riksd. kansli den 5 maj 1908, kl. 5,30 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående upphäfvande af gällande bestämmelser om försäljning af mindre kronoegendomar samt om utredning angående kronoegendomars styckning och upplåtande till egna hem.

(I. A.)

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 93, har friherre *Theodor Adelswärd* föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta, att förut fattade beslut om försäljning af visst slag af kronans jordegendom återtagas och att ingen kronan tillhörig jordegendom vidare må försäljas annat än om detta på grund af särskilda undantagsförhållanden kan anses synnerligen önskvärdt, i hvilket fall framställning därom af Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall underställes Riksdagens afgörande, äfven beträffande de mindre jordegedomarne.

I en likaledes inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 137, har herr *Karl Staaß* med flere hemställt, dels att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta fullständigt utreda, i hvad mån befintliga kronoegendomar äro mer eller mindre lämpliga att styckas och upplåtas till egna hem och småbruk samt i samband därmed låta upprätta ändamålsenliga planer för styckningen, därvid särskildt bör iakttagas, dels att de till upplåtelse afsedda jordandelarna böra vara af

växlande storlek, så att olika önskingar hos egnahemssträfvane i detta afseende i möjligaste måtto tillgodoses, dels att de afsedda boningsplatserna böra vara så belägna, att samverkan utan svårighet kan äga rum mellan egnahemsinnehafvane, samt materiell nytta och social trefnad därigenom befordras;

dels att Riksdagen måtte besluta att upphäfva de tidigare riksdagsbeslut, hvarigenom Kungl. Maj:t erhållit rätt att utan Riksdagens hörande verkställa försäljningar från kronoegendomar.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling dessa motioner blifvit hänvisade, har, då de i ett afseende beröra samma ämne, behandlat dem i ett sammanhang.

Beträffande de skäl, som motionärerne anfört till stöd för sina förslag, tillåter sig utskottet att hänvisa till motionerna.

Hvad först beträffar motionärernes förslag om upphäfvande af gällande bestämmelser i fråga om afyttring af mindre kronoegendomar, får utskottet erinra, att den redan år 1874 beslutade och därefter i stegrad omfattning alltjämt fortgående försäljningen af mindre kronoegendomar synes otvetydigt utvisa, att statsmakterna hyst en bestämd uppfattning om fördelen af denna försäljning. Vid tiden, då densamma först beslutades, torde skälen därtill hufvudsakligen hafva varit, att bibehållande under statens förvaltning af ifrågavarande lägenheter vore ur ekonomisk synpunkt olämpligt, då arrendeinkomsterna icke stode i rimligt förhållande till förvaltningskostnaderna. Sedan beslut därefter fattats om de inflytande köpeskillingarnas användande till inköp af skog eller till skogsbörd tjänlig mark, torde vikten af dessa försäljningar hafva ännu skarpare framträdt. Sedermera hafva försäljningarna tjänat till att främja ett annat lifligt beaktadt ändamål, eller beredande af tillfälle till förvärf af jord för bildande af egna hem. I sammanhang härmed har utskottet velat erinra om Kungl. Maj:ts skrifvelse till domänstyrelsen den 25 september 1896, däri med anledning af Riksdagens skrifvelse i ämnet den 9 maj 1894 föreskrifves, att vid uppskattning af egendomen i och för densammas försäljning eller förnyade utarrendering skall af uppskattningsmännen tagas under ompröfning, huruvida särskilda omständigheter förefinnas, som göra styckning af egendomen i dess helhet eller delvis till smärre jordbrukslägenheter lämplig, eller om afsöndring från egendomen af mark till dylika lägenheter utan egentlig skada eller olägenhet för stamhemmanets skötsel och brukande kan äga rum; och skall, därest uppskattnings-

männen finna styckning eller afsöndring böra äga runn, förslag därtill af dem afgifvas.

Utskottet finner den nu pågående försäljningen af mindre kronoegendomar synnerligen gagnelig. Oafsedt hvilket beslut Riksdagen än må komma att fatta i frågan om nya former för jordupplåtelser till bildade af egna hem, synas skäl icke föreligga att vidtaga ändringar i nu gällande bestämmelser, som äro ägnade att främja ändamålet; och allra minst torde den af motionärerna föreslagna åtgärden böra vidtagas, då den utan tvifvel skulle i hög grad skada den med allt större intresse omfattade egnahemsrörelsen. Under framhållande häraf får utskottet, med förmälan, att enligt bifogade uppgift (Bil. A.) antalet af de under domänstyrelsens förvaltning ställda, för statsverkets räkning utarrenderade kronoegendomar, hvilkas arrenden icke öfverstiga 600 kronor och hvilka således komma att enligt nu gällande bestämmelser under den närmaste tiden försäljas, utgör 690, afstyrka förenämnda motioner i hvad de afse upphäfvande af bestämmelserna i fråga om denna försäljning.

Med anledning af herr Staaffs med flere i ofvannämnda motion framställda förslag om utredning i fråga om åtgärder till främjande af egna hems bildande å kronoegendomar får utskottet erinra om hvad som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i detta ämne yttrat till det vid den till 1907 års Riksdag aflättna propositionen angående förändrade grunder för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen fogade statsrådsprotokoll för den 4 april samma år. Departementschefens anförande är i denna del af följande lydelse:

»Det har vidare ifrågasatts, att åtgärder skulle vidtagas för att kronans domäner samt lämplig mark af kronans skogsegendomar skulle i större utsträckning, än nu äger rum, upplåtas till egna hem. I anledning häraf må erinras, att genom kungl. brefvet till domänstyrelsen den 25 september 1896 åtgärd vidtagits för en ganska omfattande utstyckning af mindre jordbrukslägenheter från kronans domäner. Jag har också haft min uppmärksamhet fäst vid angelägenheten af att den utväg till bildande af egna hem, som sålunda öppnats, måtte vardas i största möjliga utsträckning anlitad. Emellertid har det därvid visat sig, att man stött på hinder, som det icke stått i de förvaltande myndigheternas makt att undanröja. Särskildt har det mött ej så få svårigheter att, då beslut fattats om en fastighets styckning eller om upplåtelse af ett större antal lägenheter från en fastighet, genast erhålla lämpliga spekulanter i tillräckligt antal. En följd häraf har blifvit, an-

tingen att i många fall ett flertal lotter ej kunnat säljas eller att flera lotter inropats af samma person. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej härutinnan en förändring till det bättre skulle kunna åstadkommas genom ändrade föreskrifter i ämnet. Det är min afsikt att låta utredning angående dessa förhållanden verkställas inom vederbörande ämbetsverk.

En annan till nämnda mål syftande åtgärd är upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker inom de sex norra länen. Förberedande arbeten i detta syfte pågå inom departementet.»

Då Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sålunda är fäst på den af motionären väckta frågan om kronoegendomars styckning till egna hem och utredning i ämnet pågår, anser sig utskottet sakna skäl att tillstyrka motionärens förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t i detta ämne. Härvid har utskottet velat tillägga, att, i enlighet med de i kungl. brevet till domänstyrelsen den 25 september 1896 angifna grunder, verksamma åtgärder af statsmakterna alltjämt vidtagas för kronoegendomars styckning till egna hem. Sålunda biföll nästlidet års Riksdag omkring 40 särskilda propositioner om afsöndringar från kronodomäner, i de flesta fall afseende bildande af lägenheter, lämpliga till egna hem. Af dessa propositioner afsåg en bildandet af 16 särskilda brukningslotter, en annan 8 lotter, en tredje 5 lotter. 1906 års Riksdag medgaf på Kungl. Maj:ts framställning, att 7 lägenheter och 22 byggnadsplatser finge afsöndras från kungsladugården Åskloster i Hallands län; år 1905 medgaf Riksdagen, dels att ett till 101 tomter indeladt område finge försäljas från Roma klostrets kungsgård inom Gottlands län, dels att 51 lägenheter och tomtplatser finge försäljas från förra profossbostället Fjälkinge i Kristianstads län, dels ock att 27 lägenheter finge försäljas från förra kompanibostället Raskarum i sistnämnda län. Förutom dessa exempel kan meddelas, att enligt de från domänstyrelsen till Riksdagen inkomna uppgifter å hemman och lägenheter, för hvilka domänstyrelsen utfärdat köpebref, försålts

år 1905 112 lägenheter för en köpeskillning understigande 5,000 kronor, och af dessa 90 med lägre köpeskillning än 1,000 kronor,
 år 1906 268 lägenheter med köpeskillning under 5,000 kronor, däraf 230 under 1,000 kr.,
 år 1907 174 lägenheter med köpeskillning under 5,000 kronor, däraf 92 under 1,000 kr.

Af hvad sålunda meddelats framgår, att, med iakttagande af nu rådande förfaringssätt i afseende å försäljningen och förvaltningen af kronans domäner, i ej ringa mån beredes tillfälle till förvärfvande af jord för bildande af egna hem. I sammanhang härmed har utskottet emellertid velat erinra, att det torde vara af största vikt, att man tillser, att styckning af kronoegendomar och deras utbjudande till försäljning ej sker i så stor skala, att blott en del af de utbjudna lägenheterna vinner köpare, under det att de öfriga måste ligga obrukade. Småbruket är i vårt land ej ännu så rationellt uppdrifvet, att en liten, med lånta medel förvärfvad lägenhet kan under alla förhållanden helt och hållet föda brukaren. Därför torde de mindre jordbrukslägenheterna i allmänhet böra vara belägna i trakter, där arbetsförtjänst under de första åren, innan småbrukets afkastning hunnit tillräckligt uppdrifvas, eller vid inträffande missväxtår kan erhållas och sålunda snarare böra vara spridda å olika orter inom landet än sammanförda, så att därigenom föranledes konkurrens om möjligen förekommande arbetsförtjänst; och torde hänsyn äfven härtill böra tagas vid fråga om kronoegendomars anbringande till egnahemslägenheter. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa:

- a) att friherre Adelswärds och herr Staaffs med flere ifrågavarande motioner, de sistnämndas i hvad den afser upphäfvande af tidigare riksdagsbeslut, hvarigenom Kungl. Maj:t medgifvits rätt att utan Riksdagens hörande verkställa försäljningar från kronoegendomar, icke må af Riksdagen bifallas; samt
- b) att hvad herr Staaff med flere i förenämnda motion i öfrigt föreslagit ej heller må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 5 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.

Reservation:

af herrar *K. Starbäck* och *J. T. Larsson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att ifrågavarande motion måtte af Riksdagen bifallas.

Herrar *P. Paulson*, *H. R. Törnebladh*, *E. Hammarlund* och *A. Wiklund* hafva begärt att få antecknad, att de icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.

Bil. A.

Uppgift å antalet af de under kungl. domänstyrelsens förvaltning ställda, för statsverkets räkning utarrenderade kronoegendomar, hvilkas arrenden icke öfverstiga 600 kronor.

Län	Antal egendomar	A n m ä r k n i n g a r
Stockholm	50	32 af motstående 50 egendomar utgöras af hvar för sig utarrenderade lotter af Mora kungsäng och Mellösa kronoäng.
Uppsala	96	
Södermanlands	40	52 af motstående 96 egendomar utgöras af hvar för sig utarrenderade lotter af Uppsala hofstalläng.
Östergötlands.....	67	
Jönköpings.....	70	
Kronobergs	39	
Kalmar.....	27	
Gottlands	6	
Blekinge	1	
Kristianstads	24	
Malmöhus	52	6 af motstående 52 lotter utgöras af hvar för sig utarrenderade lotter af Dalbyvägen.
Hallands	3	
Göteborgs och Bohus	35	
Älfsborgs	41	
Skaraborgs	41	
Värmlands	15	
Örebro	17	6 af motstående 17 egendomar utgöras af hvar för sig utarrenderade lotter af Via n:is 1—3.
Västmanlands	26	
Kopparbergs	7	
Gäflborgs	20	16 af motstående 20 egendomar utgöras af hvar för sig utarrenderade lotter af Åbyn n:o 16.
Jämtlands	10	
Västerbottens	3	
	690	

Stockholm i kungl. domänstyrelsens kansli den 24 februari 1908.

Ex officio:

Knut Kinberg.